

SANKCIONOVÁNÍ MLADISTVÝCH PACHATELŮ – 20 LET ÚČINNOSTI ZSM

SANCTIONING OF JUVENILE OFFENDERS – 20 YEARS OF EFFECTIVENESS OF JJA

Bronislava Coufalová

ABSTRAKT

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů vstoupil dne 1. 1. 2023 již do dvacátého roku své účinnosti. Jak se doposud ukazuje, tak zásadní problém v otázce sankcionování mladistvých netkví v nedostacích právní úpravy jako takové, ale v jejím využívání ze strany české aplikační praxe. Cílem tohoto příspěvku je navázat na monografii autorů Ščerby a Coufalové z roku 2016 a zjistit, zda rozhodnutí českých soudů pro mládež v otázce sankcionování mladistvých pachatelů zaznamenala od roku 2015 nějaký výraznější posun ve smyslu přiklonění se k aplikaci ustanovení § 3 odst. 2 ZSM, které stanoví, že trestní opatření lze použít pouze tehdy, jestliže zvláštní způsoby řízení a opatření, zejména obnovující narušené sociální vztahy a přispívající k předcházení protiprávním činům, by zřejmě nevedly k dosažení účelu tohoto zákona.

Klíčová slova: zákon o soudnictví ve věcech mládeže, mladistvý pachatel, opatření, provinění, sankcionování, soud pro mládež

JEL Classification: K3

ABSTRACT

Act No. 218/2003 Coll., on the liability of young people for unlawful acts and on the youth justice system and on amendments to certain acts, entered its twentieth year of existence on 1 January 2023. As it appears so far, the fundamental problem in the issue of sanctioning juveniles does not lie in the shortcomings of the legislation as such, but in its use by the Czech application practice. The aim of this paper is to follow up on the monograph by Ščerba and Coufalová from 2016 and to determine whether the decisions of Czech youth courts on the issue of sanctioning juvenile offenders have seen any significant shift since 2015 in the sense of leaning towards the application of the provisions of Section 3(2) of the JJA, which provides that punitive measures

may only be applied if special management methods and measures, in particular those restoring broken social relations and contributing to the prevention of unlawful acts, would not seem to achieve the purpose of this Act.

Keywords: *Juvenile Justice Act, juvenile offender, measure, offense, sanctioning, juvenile court*

JEL Classification: K3

ÚVOD

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže, dále jen „ZSM“), vstoupil dne 1. 1. 2023 již do dvacátého roku své účinnosti. Zavedení specifické právní úpravy vztahující se k delikventní mládeži bylo logickým vyústěním potřeby zvláštního přístupu k této kategorii pachatelů, a to nejen ve vztahu k podmínkám vzniku a zániku trestní odpovědnosti, ale zejména pak co do možností následného sankcionování jakožto následku protiprávního jednání. ZSM navíc reflektuje i potřebu odlišného postupu v rámci trestního procesu oproti dospělým pachatelům. ZSM tedy představuje lex specialis vůči hmotněprávní úpravě aplikované na dospělé pachatele a kodifikované v zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších právních předpisů (dále jen „TrZ“) i procesněprávní úpravě provedené zákonem č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších právních předpisů, což je výslovně stanoveno v § 1 odst. 3 ZSM.

Právní úprava ZSM se vztahuje na dvě kategorie delikventů, a to mladistvé¹ a děti mladší patnácti let². Následující text pak bude věnován výlučně jen skupině mladistvých pachatelů, a to zejména z toho důvodu, že tato kategorie osob již dosáhla věkové hranice pro vznik trestní odpovědnosti a lze tedy zkoumat a hodnotit účinnost primárních trestněprávních předpisů.

¹ Mladistvým se podle § 2 odst. 1 písm. c) ZSM rozumí ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok a nepřekročil osmnáctý rok svého věku; má se za to, že mladistvým je i ten, kdo v době spáchání provinění dovršil patnáctý rok věku, ale u něhož není možné bez důvodné pochybnosti určit, že v době spáchání provinění překročil osmnáctý rok věku.

² Podle § 2 odst. 1 písm. b) ZSM se dítětem mladším patnácti let rozumí ten, kdo v době spáchání činu jinak trestného nedovršil patnáctý rok věku. Tyto osoby nejsou s ohledem na § 25 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník ve znění pozdějších právních předpisů, z důvodu nedostatku věku trestně odpovědné.

Odborná literatura se problematice sankcionování mladistvých pachatelů po přijetí ZSM, a i v následujících letech věnovala v poměrně hojně míře. Kromě komentovaných znění ZSM (*Hrušáková a Žatecká, 2015; Šámal a kol., 2004*) byla vydána i monografie s názvem *Trestání delikventní mládeže (Hulmáková, 2013)*. Škálu odborných článků pak obohacovali autoři jako *Kovářová (2006), Sotolář (2004; 2006; 2013)* a *Válková (2013), Ščerba (2005; 2015), Kratochvíl (2017)* apod. Nutno však podotknout, že se všechny tyto odborné statě věnovaly otázkám zákonné právní úpravy jednotlivých opatření (výchovných, ochranných, trestních), možnostem jejich využití a zlepšení de lege ferenda, popř. představovaly zahraniční právní úpravy, které by mohly být vzorem pro budoucí legislativu v oblasti sankcionování mladistvých. Ojedinělou výjimku pak v tomto směru představuje odborný výstup Institutu pro kriminologii a sociální prevenci (*Scheinost a kol., 2015, s. 117*), který však není zaměřen výlučně na mladistvé pachatele provinění.

Hlavním východiskem ZSM je koncepce restorativní justice, která se promítá zejména do ustanovení § 3 odst. 1 ZSM. Systém sankčních opatření pak spočívá na třech pilířích, a to odklonech,³ alternativách k potrestání⁴ a opatřeních⁵. Vzájemný vztah je vymezován ustanovením § 3 odst. 2 ZSM, který stanoví subsidiaritu trestních opatření. Pokud se týká sankčních opatření v podobě opatření, pak se jednotliví autoři shodují v tom, že trestní opatření je možné kombinovat s výchovnými a ochrannými opatřeními, čímž je umožněno příslušným způsobem individualizovat sankce podle potřeb konkrétního pachatele. Lze tedy říci, že rozhodnutí soudu, by mělo obsahovat nejen sankční prvky, kterými soud reaguje na provinění mladistvého, ale současně musí řešit i jeho aktuální situaci a problémy a napomoci jeho dalšímu pozitivnímu vývoji tak, aby se v budoucnu vyvaroval páčání další protiprávní činnosti.

³ V řízení proti mladištvému lze využít podmíněného zastavení trestního stíhání podle § 307 a násl. TŘ, narovnání podle § 309 a násl. TŘ, podmíněného odložení podání návrhu na potrestání podle § 179g a násl. TŘ a rovněž specifického odklonu, který je upraven výlučně pro mladištvé, a to odstoupení od trestního stíhání podle § 70 a násl. ZSM.

⁴ Upuštění od uložení trestního opatření podle § 11 a 12 ZSM a podmíněné upuštění od uložení trestního opatření podle § 14 ZSM.

⁵ výchovná, ochranná a trestní opatření – viz § 10 odst. 1 ZSM

Členové Katedry trestního práva Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci obohatili v roce 2016 plejádu odborných statí věnujících se problematice mladistvých pachatelů o monografii s názvem Efektivita sankcionování mladistvých (Ščerba a Coufalová, 2016, s. 320). Jak již bylo zmíněno výše, odborná literatura se věnovala a věnuje problematice sankcionování mladistvých spíše na teoretické úrovni a konkrétní výstupy z aplikační praxe opomíjí, což bylo jedním z faktorů vedoucích ke zpracování publikace a i tohoto výstupu. Jedním z cílů zmíněné publikace bylo zhodnotit tu část právní úpravy ZSM, která se týká sankcionování mladistvých pachatelů. Nejednalo se při tom jen o kritické zkoumání efektivity přijaté právní úpravy, ale zejména o aplikaci specifických ustanovení ZSM ze strany českých soudů pro mládež⁶. Za tímto účelem byl proveden empirický výzkum, který se primárně zaměřil na efektivitu postihu mladistvých s ohledem na prevenci recidivy. Autoři vycházeli z předpokladu, že okolnost, že se pachatel podrobil určité sankci, dopustil nové trestné činnosti, sice nemůže vést k přímému závěru o tom, že daná sankce nebyla, resp. není efektivní, protože spektrum vlivů vedoucích či přispívajících ke spáchání trestné činnosti je pochopitelně široké a různorodé a působení na pachatele v rámci určité sankce v řadě případů jednoduše není způsobitelné tyto faktory eliminovat, či alespoň redukovat. I přesto však lze odvrácení pachatele od další trestné činnosti považovat za hlavní účel trestněprávního sankcionování, které nastupuje v případech, kdy již selhaly jiné prostředky zaměřené na prevenci kriminality jako takové a kdy již tedy došlo ke spáchání trestné činnosti. Míru recidivy tak je třeba považovat za velmi významný (ne-li ten nejvýznamnější) ukazatel efektivitě sankcionování (nejen) mladistvých pachatelů (Ščerba a Coufalová, 2016, s. 16). Analýza právní úpravy ZSM uskutečněná i s ohledem na vybrané zahraniční právní úpravy vyústila v závěr o kvalitě daného právního předpisu, který odpovídá současným trendům v přístupu k sankcionování mladistvých pachatelů, byť má i svá problematická místa (Ščerba a Coufalová, 2016, s. 303–308). K poněkud jinému závěru však autoři dospěli v rámci vyhodnocení empirického výzkumu. V této rovině bohužel konstatovali, že způsob sankcionování mladistvých pachatelů se příliš neliší od způsobu sankcionování pachatelů dospělých. Navzdory zákonnému principu

⁶ Podle § 4 ZSM soudnictví ve věcech mladistvých a ve věcech posuzování činů jinak trestných spáchaných dětmi mladšími patnácti let vykonávají soudy pro mládež.

subsidiarity trestního opatření (§ 3 odst. 2 zák. mládeže) představuje právě uložení trestního opatření jednoznačně nejčastější formu reakce soudů pro mládež na spáchané provinění. Skladba jednotlivých druhů ukládaných trestních opatření se přitom nijak zásadně neliší od skladby druhů trestů, které soudy ukládají dospělým pachatelům (*Ščerba a Coufalová, 2016, s. 304*).

V rámci výše zmíněné odborné publikace byly analyzovány statistické údaje z let 2008 – 2014. Jak již bylo uvedeno, zásadní problém v otázce sankcionování mladistvých netkví v nedostatcích právní úpravy jako takové, ale v jejím využívání ze strany české aplikační praxe. Monografie poukázala na celou řadu nedostatků, kterých by se měly české soudy pro mládež vyvarovat. Mám za to, že sedm let po vydání této publikace je dost dlouhá doba na to, aby praxe českých soudů v otázce ukládání jednotlivých sankcí s ohledem na zásady, na kterých je ZSM vybudován, byla opět podrobena analýze. Cílem tohoto příspěvku je zjistit, zda rozhodnutí českých soudů pro mládež v otázce sankcionování mladistvých pachatelů zaznamenala od roku 2015 nějaký výraznější posun ve smyslu příklonění se k aplikaci ustanovení § 3 odst. 2 ZSM, které stanoví, že trestní opatření lze použít pouze tehdy, jestliže zvláštní způsoby řízení a opatření, zejména obnovující narušené sociální vztahy a přispívající k předcházení protiprávním činům, by zřejmě nevedly k dosažení účelu tohoto zákona. Stejně tak budou zkoumány i trendy ve vývoji kriminality mladistvých pachatelů s akcentem na nejčastěji páchané trestné činy a sankce za ně ukládané. Předkládaný příspěvek vychází ze statistických údajů z let 2015–2021, které byly získány ze statistických listů (*Přehledy statistických listů, 2021*). Ke dni odevzdání příspěvku nebyly zveřejněny údaje za rok 2022.

1 TRENDY VE VÝVOJI KRIMINALITY A SANKCIONOVÁNÍ MLADISTVÝCH

Nejen v rámci sledovaného období (viz tabulka č. 1), ale i z dlouhodobého hlediska (*Scheinost a kol., 2021, s. 61*) pokračuje trend poklesu počtu stíhaných, obžalovaných a odsouzených osob, byť mezi jednotlivými léty může docházet k nepatrnému navýšování. Z níže uvedené tabulky (tabulka č. 1) vyplývá, že k poměrně výraznému snížení celkového počtu stíhaných, obžalovaných a odsouzených mladistvých pachatelů došlo v letech 2020 a 2021. Příčiny tohoto poklesu lze najít ve dvou směrech. Předně byl přijat zákon č. 333/2020 Sb., na jehož základě

došlo k navýšení škod ve smyslu ustanovení § 138 TrZ a tím i k dekriminalizaci bagatelní majetkové trestné činnosti.⁷ Další důvod pak zcela jednoznačně tkví v opatřeních přijímaných v souvislosti s pandemií Covid-19. Tato vedla mimo jiné k uzavření škol a celkovému výraznému omezení fyzického kontaktu mezi osobami. Stejný jev, tj. pokles celkového počtu stíhaných, obžalovaných a odsouzených osob v letech 2020 a 2021, se vyskytl i u dospělých pachatelů, přičemž příčiny jsou stejné jako v případech mladistvých. Celkově lze shrnout, že mezi léty 2015 a 2021 došlo k poklesu celkového počtu odsouzených mladistvých pachatelů o 19,3% (271 osob). U dospělých odsouzených se jednalo o 24,4% (15651 osob).

Tab. 1» Počet stíhaných, obžalovaných a odsouzených osob

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Počet stíhaných osob celkem	43835	42655	39188	38186	37305	35052	32916
Stíhání mladiství	2248	2062	2094	2107	2075	1833	1630
Počet obžalovaných osob celkem	39452	38431	35121	33832	32965	30941	28912
Obžalování mladiství	1846	1674	1728	1779	1667	1457	1334
Počet odsouzených osob celkem	65569	61423	55705	54448	55594	48558	49647
Odsouzení mladiství	1403	1312	1231	1278	1321	1110	1132

Zdroj: <https://cslav.justice.cz/InfoData/přehledy-statistickych-listu.html>

Tab. 2» Uložená výchovná, ochranná a trestní opatření

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Výchovná opatření	218	217	171	189	219	145	150
	15,5%	16,5%	13,9%	14,8%	16,6%	13,1%	13,3%
Ochranná výchova	12	23	13	17	11	15	6
Upuštění a podmíněné upuštění od uložení trestního opatření (§ 11, § 12, § 14 ZSM)	180	146	157	150	175	103	117
	12,8%	11,1%	12,8%	11,7%	13,2%	9,3%	10,3%
Trestní opatření	997	990	922	970	1007	821	823
	71,1%	75,5%	74,9%	75,9%	76,2%	74%	72,7%

Zdroj: <https://cslav.justice.cz/InfoData/přehledy-statistickych-listu.html>+vlastní procentuální výpočty

Srovnáme-li počty jednotlivých opatření, která byla ve sledovaném období soudy pro mládež ukládána mladistvým odsouzeným, pak je již na první pohled zcela evidentní, že stěžejní sankcí bylo vždy trestní opatření. Procentuální podíl těchto opatření (uvedeno vždy v daném sloupci kurzívou) se stabilně pohyboval nad hranicí 70%. Nadto je třeba si uvědomit, že uvedené údaje představují pouze počty uložených trestních opatření jakožto hlavní sankce, tj. bez údajů o uložených trestních opatřeních s hlavní sankcí. Ukládání výchovných opatření se pohybovalo v rozmezí 13,1% (v roce 2020) – 16,6% (v roce 2019), přičemž údaje za jednotlivá léta mají kolísavou tendenci. Vzhledem k tomu, že statistické údaje uvádí pouze celkový počet uložených výchovných opatření, nelze zjistit, zda tato byla ukládána jako samostatná sankce, nebo společně s trestním opatřením. Z ochranných opatření jsou uvedeny v tabulce č. 2 pouze údaje týkající se počtu uložených ochranných výchov. Ve srovnání s ostatními opatřeními je podíl ochranné výchovy na sankcionování mladistvých odsouzených zcela nepatrný. Alternativy k uložení trestního opatření v podobě upuštění a podmíněného upuštění od uložení trestního opatření byly soudy využity průměrně v 11,6% případů.

2 ZPŮSOBY SANKCIONOVÁNÍ VYBRANÝCH DELIKTŮ

Níže uvedené statistické údaje mají za cíl zjistit, zda soudy přistupují k sankcionování vybraných deliktů jinak, pokud se jedná o dospělého pachatele a jinak, pokud jde o mladistvého pachatele. Na tomto místě je třeba podotknout, že podstatným faktorem ovlivňujícím výběr samotného druhu trestněprávní sankce je bezesporu i recidiva, která je v rámci diskuzí o efektivitě trestní politiky spojována s otázkou, zda určité sankce mají větší vliv na předcházení recidivního jednání pachatelů než jiné. Skutečnost, zda se v konkrétním případě jedná o pachatele – recidivistu, však nelze z dostupných statistických údajů vyčíst. Tyto obsahují pouze počet recidivistů z celkového počtu odsouzených pachatelů, a to bez rozdílu, zda se jedná o dospělé či mladistvé. V daném směru se pak jeví jako neúčinnější způsob zjišťování recidivujících mladistvých údaje, které jsou obsažené v Rejstříku trestů. Nicméně přístup do něj je velmi striktně omezován podmínkami, které zpracovatel článku nebyl způsobilý naplnit. Druhou možností je pak uskutečnění empirického výzkumu, jehož realizace je však mimořádně časově

i finančně náročná. Z tohoto důvodu není otázka recidivy a rozdílů mezi sankcionováním prvopachatelů a recidivujících pachatelů zahrnuta a analyzována.

Kritériem výběru jednotlivých trestných činů/provinění je pak jejich četnost páchaní v rámci celkové kriminality u těchto dvou kategorií pachatelů. Vzhledem ke skutečnosti, že ve sledovaném období docházelo k odsouzení osob za trestné činy podle tzv. staré právní úpravy, tj. podle trestního zákona účinného před rekodifikací trestního práva hmotného, zahrnují shromážděné údaje počty jednotlivých deliktů, jejichž skutkové podstaty byly upraveny v zákoně č. 140/1961 Sb. trestní zákon (dále jen „tr. zákon“), stejně tak i v TrZ. Konkrétně se jedná o tyto delikty: krádež (§ 247 tr. zákona, § 205 TrZ), loupež (§ 234 tr. zákona, § 173 TrZ), ublížení na zdraví (§ 221 tr. zákona, § 146 TrZ), výtržnictví (§ 202 tr. zákona, § 358 TrZ), nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy (§ 187 tr. zákona, § 283 TrZ), maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání (§ 171 tr. zákona, § 337 TrZ), porušování domovní svobody (§ 238 tr. zákona, § 178 TrZ) a pohlavní zneužití (§ 242 tr. zákona, § 187 TrZ).

Tabulky č. 3 a 4 obsahují údaje o celkovém počtu spáchání vybraných osmi trestných činů/provinění v daném roce. V následujících tabulkách (č. 5–12) jsou pak již uvedeny počty hlavních sankcí, které byly za tyto vybrané delikty soudy ve sledovaném období uloženy, a to včetně jejich procentuálního podílu na sankcionování daného typu deliktu, který je vždy uváděn kurzívou.

Tab. 3» Počty mladistvých pachatelů odsouzených za vybraná provinění

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Krádež	524	474	405	403	359	295	276
Loupež	136	129	97	105	114	111	145
Ublížení na zdraví	143	114	117	130	149	107	148
Výtržnictví	232	212	213	218	279	223	241
Nedovolená výroba a držení ...	72	93	91	81	118	62	56
Maření výkonu ...	76	58	62	64	57	54	79
Porušování domovní svobody	139	134	99	113	100	70	76
Pohlavní zneužití	111	119	137	163	147	127	127

Zdroj: <https://cslav.justice.cz/InfoData/přehledy-statistických-listu.html>

Tab. 4» Počty dospělých pachatelů odsouzených za vybrané trestné činy

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Krádež	13462	11710	10721	10172	10197	8256	7863
Loupež	871	782	699	677	672	615	663
Ublížení na zdraví	2241	2364	2169	2206	2159	1806	1841
Výtržnictví	4563	4468	4172	4203	4222	3456	3328
Nedovolená výroba a držení ...	2028	2147	2158	2216	2358	2142	2242
Maření výkonu ...	7763	7143	6723	7230	8112	7643	8592
Porušování domovní svobody	3128	2721	2322	2160	2191	1821	2176
Pohlavní zneužití	228	228	198	185	215	155	195

Zdroj: <https://cslav.justice.cz/InfoData/přehledy-statistických-listu.html>

K nejčastěji páchaným proviněním ze strany mladistvých pachatelů patří dlouhodobě krádež. Zatímco v roce 2015 bylo za provinění krádeže odsouzeno 37,3% mladistvých, v roce 2021 se jednalo již jen o 24,4%. Tento pokles byl způsoben primárně změnou TrZ, ke které došlo přijetím novely č. 333/2020 Sb. Na základě této novelizace došlo s účinností od 1.10.2020 k navýšení hranice výše škod způsobených trestným činem, kdy např. škodou nikoli nepatrnou se rozumí škoda nejméně 10 000 Kč (před novelizací se jednalo o škodu nejméně 5 000 Kč). Tato změna se pak nutně musela promítnout do všech trestných činů, u kterých je následek v podobě škody znakem skutkové podstaty. Jak již bylo zmíněno výše, opatření přijatá v důsledku pandemie Covid-19 rovněž výrazným způsobem ovlivnila počty spáchaných deliktů. Výrazný podíl na spáchaných proviněních má i výtržnictví. V roce 2019 (v tomto roce byl zaznamenán největší počet odsouzených mladistvých za sledované období) tvořil jeho podíl na celkové kriminalitě mladistvých 21,1%. V roce 2020, kdy byl naopak nejmenší počet odsouzených mladistvých, pak představovalo výtržnictví 20,1%. Z násilných trestných činů se mladiství dopouštějí ve větší míře ublížení na zdraví a loupeže. Největší podíl mělo ublížení na zdraví na celkové kriminalitě v roce 2021, kdy za něj bylo

odsouzeno 13,1% mladistvých pachatelů. Rok 2021 pak byl i rokem, kdy došlo ve sledovaném období k největšímu počtu odsouzených za provinění loupeže, a to ve 12,8% případů. Porušování domovní svobody představovalo podíl na celkové kriminalitě mladistvých v rozmezí 6,3% (rok 2020) až 10,2% (rok 2016). Lze konstatovat, že podíl tohoto provinění má spíše klesající tendenci. Z trestných činů proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti se mladiství dopouštějí nejčastěji provinění pohlavního zneužití. Ve sledovaném období byl největší počet odsouzených za tento delikt zaznamenán v roce 2018, kdy jeho podíl činil 12,8%. Mezi léty 2015 až 2018 procentuální podíl pohlavního zneužití mírně stoupal (z 79% v roce 2015 na 12,8% v roce 2018), v následujících letech pak došlo k poklesu v průměru na 11,2%.

Ke komparaci byly vybrány jen ty tresty/opatření, které jsou ze strany soudů ukládány jako tresty hlavní nejčastěji. V daném srovnání tedy absentuje např. domácí vězení, vyhoštění apod., jejichž procentuální podíl na sankcionování vybraných deliktů je minimální. Výjimku ve smyslu výše uvedeného pak představuje zařazení peněžitého trestu, resp. peněžitého opatření. K danému výčtu byl tento druh sankce zařazen mimo jiné z důvodu dlouhodobé apelace ze strany Nejvyššího státního zastupitelství na státní zástupce, aby tito častěji navrhovali uložení peněžitého trestu jako vhodné formy sankce pro odsouzené pachatele, stejně jako z důvodu legislativních změn, ke kterým v posledních letech došlo⁸ a které mohly mít vliv na ukládání tohoto trestu a naplňování ustanovení § 39 odst. 8 TrZ.⁹

2.1 KRÁDEŽ

Krádež patří dlouhodobě k nejčastěji páchaným trestným činům i proviněním. Zatímco v letech 2015 až 2018 bylo nejčastěji ukládaným trestem za spáchání trestného činu krádeže podmíněné odsouzení, v následujících dvou letech jeho místo zaujal nepodmíněný trest odnětí svobody, který měl od počátku sledované-

⁸ Např. zákon č. 333/2020 Sb., 220/2021 Sb.

⁹ Získal-li nebo snažil-li se získat pachatel trestným činem majetkový prospěch, přihlédne k tomu soud při stanovení druhu trestu a jeho výměry; jestliže to nevylučují jeho majetkové nebo osobní poměry, uloží mu s přihlédnutím k výši takového majetkového prospěchu některý z trestů, který ho postihne na majetku (§ 66 až 72), a to jako trest samostatný nebo vedle jiného trestu. Soud zejména zváží uložení peněžitého trestu.

ho období (s výjimkou v roce 2017) stoupající tendenci. Třetí místo stabilně zaujímal trest obecně prospěšných prací. Vzrůstající tendenci mělo rovněž ukládání peněžitého trestu, a to z 0,8% v roce 2015 až na 4,6% v roce 2021.

Tab. 5» Sankcionování trestného činu/provinění krádeže podle § 205 (§ 247) TrZ

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Nepodmíněný trest odnětí svobody	4046	3707	3354	3398	3466	3088	3201
	30,1%	31,7%	31,3%	33,4%	34%	37,4%	40,7%
Trestní opatření nepodmíněného odnětí svobody	38	20	20	20	19	19	12
	7,3%	4,2%	4,9%	5%	5,3%	6,4%	4,3%
Podmíněné odsouzení	5342	4462	3966	3623	3459	2624	2260
	39,7%	38,1%	37%	35,6%	33,9%	31,8%	28,7%
Trestní opatření podmíněného odsouzení	209	200	147	168	161	129	110
	39,9%	42,2%	36,3%	41,7%	44,8%	43,7%	39,9%
Podmíněné odsouzení s dohledem	1003	848	838	789	774	590	492
	7,5%	7,2%	7,8%	7,8%	7,6%	7,1%	6,3%
Trestní opatření podmíněného odsouzení s dohledem	36	38	35	25	20	26	20
	6,9%	8%	8,6%	6,2%	5,6%	8,8%	7,2%
Obecně prospěšné práce	2390	2060	1749	1710	1730	1343	1238
	17,8%	17,6%	16,3%	16,8%	17%	16,3%	15,7%
Trestní opatření obecně prospěšných prací	115	90	102	79	74	57	49
	21,9%	19%	25,2%	19,6%	20,6%	19,3%	17,8%
Peněžitý trest	112	123	353	328	392	367	361
	0,8%	1,1%	3,3%	3,2%	3,8%	4,4%	4,6%
Peněžité opatření	0	1	0	3	1	2	6
	0%	0,2%	0%	0,7%	0,3%	0,7%	2,2%

Zdroj: [https://cslav.justice.cz/InfoData/přehledy-statistických-listu.html+vlastní procentuální výpočty](https://cslav.justice.cz/InfoData/přehledy-statistických-listu.html+vlastní%20procentuální%20výpočty)

Provinění krádeže pak bylo primárně sankcionováno trestním opatřením podmíněného odsouzení, následovalo trestní opatření obecně prospěšných prací. Třetí nejčastěji ukládanou sankcí bylo trestní opatření podmíněného odsouzení

s ohledem. I v případě mladistvých pachatelů lze zaznamenat nárůst, i když ne nijak výrazný, počtu ukládaných peněžitých opatření.

2.2 LOUPEŽ

Tab. 6» Sankcionování trestného činu/provinění loupeže podle §234 tr. zákona a § 173 TrZ

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Nepodmíněný trest odnětí svobody	473	415	377	352	339	311	327
	54,3%	53,1%	53,9%	52%	50,4%	50,6%	49,3%
Trestní opatření nepodmíněného odnětí svobody	25	18	19	18	19	23	23
	18,4%	14%	19,6%	17,1%	16,7%	20,7%	15,9%
Podmíněné odsouzení	284	277	242	251	246	229	268
	32,6%	35,4%	34,6%	37,1%	36,6%	37,2%	40,4%
Trestní opatření podmíněného odsouzení	65	66	45	62	59	49	68
	47,8%	51,2%	46,4%	59%	51,8%	44,1%	46,9%
Podmíněné odsouzení s dohledem	127	94	83	74	80	84	89
	14,6%	12%	11,9%	10,9%	11,9%	13,7%	13,4%
Trestní opatření podmíněného odsouzení s dohledem	22	23	19	12	26	23	20
	16,2%	17,8%	19,6%	11,4%	22,8%	20,7%	13,8%
Obecně prospěšné práce	0	1	3	2	1	1	1
	0%	0,1%	0,4%	0,3%	0,1%	0,2%	0,2%
Trestní opatření obecně prospěšných prací	2	0	0	0	0	0	0
	1,5%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Peněžitý trest	0	0	1	1	3	1	3
	0%	0%	0,1%	0,1%	0,4%	0,2%	0,5%
Peněžité opatření	0	0	0	0	0	0	0
	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%

Zdroj: <https://cslav.justice.cz/InfoData/přehledy-statistických-listu.html>+vlastní procentuální výpočty

Za spáchání trestného činu loupeže ukládaly soudy ve sledovaném období primárně nepodmíněný trest odnětí svobody. Ten představoval (až na výjim-

ku v roce 2021) více než poloviční podíl na všech ukládaných trestech za loupež. Nicméně lze konstatovat, že i jeho ukládání mělo slabě klesající tendenci. Naopak v případě mladistvých pachatelů ukládaly soudy za provinění loupeže nejčastěji trestní opatření podmíněného odsouzení, jehož podíl se pohyboval v rozmezí 44,1% v roce 2020 až 59% v roce 2018. Druhým nejčastěji ukládaným trestem za loupež pak bylo podmíněné odsouzení, třetí místo pak zaujalo podmíněné odsouzení s dohledem. V případě mladistvých pachatelů loupeže se pak na druhém a třetím místě co do počtu ukládaných sankcí v jednotlivých letech poměrně pravidelně střídalo trestní opatření nepodmíněného odnětí svobody s trestním opatřením podmíněného odsouzení s dohledem. V letech 2017 a 2020 byl procentuální podíl obou těchto sankcí stejný. Zvláštností vyplývající ze shromážděných statistických údajů je pak ukládání trestu/trestního opatření obecně prospěšných prací. Prakticky v každém roce sledovaného období (s výjimkou v roce 2015) došlo k uložení alespoň jednoho trestu obecně prospěšných prací. Trestní opatření obecně prospěšných prací pak bylo uloženo celkem dvakrát, přičemž obě tyto sankce byly uloženy v roce 2015. S ohledem na nemožnost uložení tohoto typu sankce¹⁰ za trestný čin/provinění loupeže pak vyvstává otázka, zda se jedná o údaj chybně do statistik zanesený nebo skutečně došlo ze strany českých soudů k uložení tohoto typu sankce mimo zákonná ustanovení pro jejich ukládání.

2.3 UBLÍŽENÍ NA ZDRAVÍ

Největší podíl na sankcionování ublížení na zdraví mělo v případě dospělých i mladistvých pachatelů podmíněné odsouzení, resp. trestní opatření podmíněného odsouzení. Na druhém místě pak soudy přistoupily k ukládání obecně prospěšných prací, resp. trestního opatření obecně prospěšných prací. Třetím nejčastěji ukládaným trestem byl v letech 2015–2017 nepodmíněný trest odnětí svobody, nicméně v následujícím období jeho místo zaujal peněžitý trest, jehož ukládání se ve sledovaném období zvýšilo z původních 2% až na 14,3%. V přípa-

¹⁰ Trest obecně prospěšných prací lze podle § 62 odst. 1 TrZ uložit pouze pachateli, který se dopustil přečinu, tj. jakéhokoli nedbalostního trestného činu anebo úmyslného trestného činu, na který trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let. Trestný čin loupeže je však již v ustanovení § 173 odst. 1 TrZ zločinem (§ 14 odst. 3 TrZ).

dě provinění ublížení na zdraví pak bylo třetí nejčastěji ukládanou sankcí trestní opatření podmíněného odsouzení s dohledem.

Tab. 7» Sankcionování trestného činu/provinění ublížení na zdraví podle § 221 tr. zákona a §146 TrZ

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Nepodmíněný trest odnětí svobody	187	239	197	179	210	173	223
	8,3%	10,1%	9,1%	8,1%	9,7%	9,6%	12,1%
Trestní opatření nepodmíněného odnětí svobody	1	1	1	2	2	5	7
	0,7%	0,9%	0,9%	1,5%	1,3%	4,7%	4,7%
Podmíněné odsouzení	1630	1601	1448	1475	1345	1044	1009
	72,7%	67,7%	66,8%	66,9%	62,3%	57,8%	54,8%
Trestní opatření podmíněného odsouzení	65	51	57	61	67	48	65
	45,5%	44,7%	48,7%	46,9%	45%	44,9%	43,9%
Podmíněné odsouzení s dohledem	141	181	131	139	132	135	134
	6,3%	7,7%	6%	6,3%	6,1%	7,5%	7,3%
Trestní opatření podmíněného odsouzení s dohledem	11	7	7	11	13	10	15
	7,7%	6,1%	6%	8,5%	8,7%	9,3%	10,1%
Obecně prospěšné práce	231	268	232	201	220	200	198
	10,3%	11,3%	10,7%	9,1%	10,2%	11,1%	10,8%
Trestní opatření obecně prospěšných prací	19	15	20	21	28	19	23
	13,3%	13,2%	17,1%	16,2%	18,8%	17,8%	15,5%
Peněžitý trest	44	69	148	206	227	245	264
	2%	2,9%	6,8%	9,3%	10,5%	13,6%	14,3%
Peněžité opatření	0	0	0	1	1	0	0
	0%	0%	0%	0,8%	0,7%	0%	0%

Zdroj: <https://cslav.justice.cz/InfoData/přehledy-statistických-listu.html>+vlastní procentuální výpočty

2.4 VÝTRŽNICTVÍ

Tab. 8» Sankcionování trestného činu/provinění výtržnictví podle §202 tr. zákona a § 358 TrZ

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Nepodmíněný trest odnětí svobody	418	441	410	390	444	380	422
	9,2%	9,9%	9,8%	9,3%	10,5%	11%	12,7%
Trestní opatření nepodmíněného odnětí svobody	4	6	4	5	7	9	9
	1,7%	2,8%	1,9%	2,3%	2,5%	4%	3,7%
Podmíněné odsouzení	3045	2812	2479	2478	2389	1823	1600
	66,7%	62,9%	59,4%	59%	56,6%	52,7%	48,1%
Trestní opatření podmíněného odsouzení	94	92	97	103	123	86	104
	40,5%	43,4%	45,5%	47,2%	44,1%	38,6%	43,2%
Podmíněné odsouzení s dohledem	312	349	273	304	292	263	238
	6,8%	7,8%	6,5%	7,2%	6,9%	7,6%	7,2%
Trestní opatření podmíněného odsouzení s dohledem	18	16	12	14	25	21	19
	7,8%	7,5%	5,6%	6,4%	9%	9,4%	7,9%
Obecně prospěšné práce	563	603	524	440	464	421	442
	12,3%	13,5%	12,6%	10,5%	11%	12,2%	13,3%
Trestní opatření obecně prospěšných prací	40	40	35	32	52	43	45
	17,2%	18,9%	16,4%	14,7%	18,6%	19,3%	18,7%
Peněžitý trest	141	200	421	525	554	513	550
	3,1%	4,5%	10,1%	12,5%	13,1%	14,8%	16,5%
Peněžitá opatření	0	0	3	0	1	0	0
	0%	0%	1,4%	0%	0,4%	0%	0%

Zdroj: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html+vlastni+percentuální+výpočty>

Podmíněné odsouzení zaznamenalo ve sledovaném období, s výjimkou v roce 2021, více než poloviční procentní podíl na všech ukládaných hlavních sankcích. Nicméně je třeba konstatovat, že ukládání tohoto druhu trestu vykazuje postupně klesající tendenci. Mezi léty 2015 až 2017 byl druhým nejčastěji ukládaným hlavním trestem trest obecně prospěšných prací, nicméně v letech následujících

jeho místo zaujal trest peněžítý, jehož ukládání výrazným způsobem od počátku sledovaného období vzrostlo až na 16,5%. Nepodmíněný trest odnětí svobody byl sice po celé období až čtvrtou nejčastěji ukládanou sankcí, nicméně tento od roku 2018 vykazuje mírně stoupající tendenci, kdy se četnost jeho ukládání blíží procentuálnímu podílu ukládání trestu obecně prospěšných prací.

I u mladistvých pachatelů bylo nejčastější sankcí trestní opatření podmíněného odsouzení, které bylo průměrně uloženo v 43,2% případů. Na rozdíl od dospělých pachatelů však stabilně druhé místo zaujalo trestní opatření obecně prospěšných prací, jehož ukládání v průběhu sledovaného období střídavě kolísalo. Následovalo ukládání trestního opatření podmíněného odsouzení s dohledem. Peněžité opatření nebylo, až na výjimku v letech 2017 a 2019, soudy pro mládež ukládáno.

2.5 NEDOVOLENÁ VÝROBA A JINÉ NAKLÁDÁNÍ S OMAMNÝMI A PSYCHOTROPNÍMI LÁTKAMI A S JEDY

Trest podmíněného odsouzení patřil ve sledovaném období k nejčastěji ukládaným trestům za trestný čin nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy. Ve třech sledovaných letech (2015, 2017 a 2019) dokonce přesáhl hranici 50%. Druhé místo co do četnosti zaujímal po celé období nepodmíněný trest odnětí svobody, který se pohyboval v rozmezí 26,6%–30,3%. Třetím nejukládanějším trestem bylo podmíněné odsouzení s dohledem, které bylo uloženo v průměru v 13,3% procentech případů. Stoupající tendenci mělo ukládání peněžitého trestu, a to z 0,6% v roce 2015 až na 6,6% v roce 2021.

Rovněž u mladistvých pachatelů bylo nejčastěji ukládanou sankcí trestní opatření podmíněného odsouzení, které se pohybovalo v rozmezí 30,6% až 56,8%. Trestní patření obecně prospěšných prací a trestní opatření podmíněného odsouzení s dohledem se pak v průběhu sledovaného období dělily střídavě o druhé a třetí místo. Trestní opatření nepodmíněného odnětí svobody bylo na rozdíl od dospělých pachatelů ukládáno ve zcela nepatrné míře, resp. ve 4 sledovaných letech (2016, 2017, 2019, 2021) soudy k jeho uložení vůbec nepřistoupily.

Tab. 9» Sankcionování trestného činu/provinění nedovolené výroby podle § 283 (§ 187) TrZ

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Nepodmíněný trest odnětí svobody	583	650	575	648	648	622	658
	28,7%	30,3%	26,6%	29,2%	27,5%	29%	29,3%
Trestní opatření nepodmíněného odnětí svobody	1	0	0	1	0	1	0
	1,4%	0%	0%	1,2%	0%	1,6%	0%
Podmíněné odsouzení	1074	1072	1085	1043	1200	972	1022
	53%	49,9%	50,3%	47,1%	50,9%	45,4%	45,6%
Trestní opatření podmíněného odsouzení	33	41	43	46	40	19	23
	45,8%	44,1%	47,3%	56,8%	33,9%	30,6%	41,1%
Podmíněné odsouzení s dohledem	262	273	292	300	312	298	308
	12,9%	12,7%	13,5%	13,5%	13,2%	13,9%	13,7%
Trestní opatření podmíněného odsouzení s dohledem	4	9	9	4	14	3	4
	5,6%	9,7%	9,9%	4,9%	11,9%	4,8%	7,1%
Obecně prospěšné práce	81	100	99	94	77	88	91
	4%	4,7%	4,6%	4,2%	3,3%	4,1%	4,1%
Trestní opatření obecně prospěšných prací	8	8	8	11	12	12	5
	11,1%	8,6%	8,8%	13,6%	10,2%	19,4%	8,9%
Peněžitý trest	12	17	79	97	115	134	148
	0,6%	0,8%	3,7%	4,4%	4,9%	6,3%	6,6%
Peněžitá opatření	0	0	0	1	3	0	1
	0%	0%	0%	1,2%	2,5%	0%	1,8%

Zdroj: [https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html+vlastni procentuální výpočty](https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html+vlastni%20percentualni%20vypocty)

2.6 MAŘENÝ VÝKONU ÚŘEDNÍHO ROZHODNUTÍ A VYKÁZÁNÍ

Trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání byl v případě dospělých pachatelů v letech 2015–2017 primárně sankcionován podmíněným odsouzením. V následujících letech však první místo zaujal nepodmíněný trest odnětí svobody, byť i ukládání tohoto druhu trestu mělo ve sledovaných letech 2018 –

2021 klesající tendenci. Obdobný jev lze pak vysledovat i na pozici třetí nejčastěji ukládané hlavní sankce. Zatímco v letech 2015–2017 přistupovaly soudy k ukládání obecně prospěšných prací, od roku 2017 výrazným způsobem narostl počet ukládaných peněžitých trestů, přičemž od roku 2018 již převládalo v aplikační praxi ukládání právě tohoto druhu trestu nad trestem obecně prospěšných prací.

Tab. 10» Sankcionování trestného činu/provinění maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 171 tr. zákona a § 337 TrZ

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Nepodmíněný trest odnětí svobody	2294	2233	1999	2203	2407	2236	2530
	29,6%	31,3%	29,7%	30,5%	29,7%	29,3%	29,4%
Trestní opatření nepodmíněného odnětí svobody	19	18	19	16	18	17	20
	25%	31%	30,6%	25%	31,6%	31,5%	25,3%
Podmíněně odsouzení	2905	2490	2021	2159	2325	2057	2218
	37,4%	34,9%	30,1%	29,9%	28,7%	26,9%	25,8%
Trestní opatření podmíněného odsouzení	19	16	12	24	18	20	25
	25%	27,6%	19,4%	37,5%	31,6%	37%	31,6%
Podmíněně odsouzení s dohledem	409	311	301	318	313	316	340
	5,3%	4,4%	4,5%	4,4%	3,9%	4,1%	4%
Trestní opatření podmíněného odsouzení s dohledem	2	1	2	1	1	1	1
	2,6%	1,7%	3,2%	1,6%	1,8%	1,9%	1,3%
Obecně prospěšné práce	1391	1227	1062	1036	1207	1239	1326
	17,9%	17,2%	15,8%	14,3%	14,9%	16,2%	15,4%
Trestní opatření obecně prospěšných prací	17	17	13	14	17	8	18
	22,4%	29,3%	21%	21,9%	29,8%	14,8%	22,8%
Peněžitý trest	426	547	1030	1190	1425	1416	1693
	5,5%	7,7%	15,3%	16,5%	17,6%	18,5%	19,7%
Peněžitě opatření	1	0	1	0	0	0	1
	1,3%	0%	1,6%	0%	0%	0%	1,3%

Zdroj: <https://cslav.justice.cz/InfoData/přehledy-statistických-listu.html>+vlastní procentuální výpočty

Zatímco v roce 2015 byly mladiství pachatelé potrestáni trestním opatřením nepodmíněného odnětí svobody stejně jako trestním opatřením podmíněného odsouzení (v obou případech se jednalo o procentuální podíl ve výši 25 %), v následujících dvou letech převládlo ukládání trestního opatření nepodmíněného odnětí svobody nad podmíněným odsouzením. V letech 2016 a 2017 bylo trestní opatření podmíněného odsouzení dokonce až v pořadí třetí nejčastěji ukládanou sankcí (na druhém místě bylo trestní opatření obecně prospěšných prací). V následujících letech opět převládlo, s výjimkou roku 2019, kdy opět statistické údaje vykazují stejný podíl na ukládaných sankcích, ukládání trestní opatření podmíněného odsouzení nad nepodmíněným.

2.7 PORUŠOVÁNÍ DOMOVNÍ SVOBODY

Trestný čin porušování domovní svobody byl ve sledovaném období nejčastěji sankcionován uložením trestu podmíněného odsouzení, přičemž jeho ukládání mělo (až na výjimku v roce 2018) klesající tendenci. Zatímco v roce 2015 představoval procentuální podíl tohoto trestu 48,4%, v roce 2021 se již jednalo jen o 35,7%. Druhé místo pak zaujal nepodmíněný trest odnětí svobody, jehož ukládání naopak zaznamenalo vzrůst, a to z 28,4% v roce 2015 až na 34,1% v roce 2021. Třetím nejčastěji ukládaným trestem byly obecně prospěšné práce, které byly průběrně ukládány ve 12,4% případů trestného činu porušování domovní svobody. Pozitivním trendem se pak stalo ukládání peněžitého trestu, a to až v podílu 7,2% v roce 2021 z původních 0,6% v prvním sledovaném roce.

V případě mladistvých pachatelů provinění porušování domovní svobody soudy nejčastěji přistupovaly k uložení trestního opatření podmíněného odsouzení, které v letech 2019 a 2020 představovalo dokonce více než poloviční podíl na všech hlavních sankcích. Druhé místo pak zaujalo trestní opatření obecně prospěšných prací, jehož ukládání mělo v jednotlivých letech kolísavou tendenci (pohybovalo se v rozmezí 13%–19,2%). S výjimkou v roce 2021 pak bylo třetí nejčastěji ukládanou sankcí trestní opatření podmíněného odsouzení s dohledem. V roce 2021 třetí příčku naopak zaujalo trestní opatření nepodmíněného odnětí svobody.

Tab. 11» Sankcionování trestného činu/provinění porušování domovní svobody podle § 238 tr. zákona a § 178 TrZ

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Nepodmíněný trest odnětí svobody	889	835	708	684	692	600	742
	28,4%	31%	30,5%	31,7%	31,6%	32,9%	34,1%
Trestní opatření nepodmíněného odnětí svobody	8	5	5	4	3	3	6
	5,8%	3,7%	5,1%	3,5%	3%	4,3%	7,9%
Podmíněné odsouzení	1515	1220	970	916	860	692	777
	48,4%	44,8%	41,8%	42,4%	39,2%	36%	35,7%
Trestní opatření podmíněného odsouzení	50	59	38	44	52	38	31
	36%	44%	38,4%	38,9%	52%	54,3%	40,8%
Podmíněné odsouzení s dohledem	249	186	194	161	187	120	155
	8%	6,8%	8,4%	7,5%	8,5%	6,6%	7,1%
Trestní opatření podmíněného odsouzení s dohledem	10	9	10	6	11	5	3
	7,2%	6,7%	10,1%	5,3%	11%	7,1%	3,9%
Obecně prospěšné práce	378	380	286	256	254	228	274
	12,1%	14%	12,3%	11,9%	11,6%	12,5%	12,6%
Trestní opatření obecně prospěšných prací	26	18	19	17	13	11	14
	18,7%	13,4%	19,2%	15%	13%	15,7%	18,4%
Peněžitý trest	18	37	82	94	126	132	156
	0,6%	1,4%	3,5%	4,4%	5,8%	7,2%	7,2%
Peněžitá opatření	0	0	0	0	0	0	2
	0%	0%	0%	0%	0%	0%	2,6%

Zdroj: <https://cslav.justice.cz/InfoData/přehledy-statistických-listu.html>+vlastní procentuální výpočty

2.8 POHLAVNÍ ZENUŽITÍ

Primárním trestem za pohlavní zneužití bylo ve sledovaném období podmíněné odsouzení, které v roce 2020 představovalo dokonce až podíl 90 %. Druhým v pořadí, byť s výrazným odstupem, byl nepodmíněný trest odnětí svobody, který nejvyššího podílu na uložených sankcích dosáhl v roce

2021 (jednalo se o 21,5%). Třetím nejčastějším trestem pak bylo podmíněné odsouzení s dohledem.

Tab. 12» Sankcionování trestného činu/provinění pohlavního zneužití podle § 242+243 tr. zákona a §187 TrZ

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Nepodmíněný trest odnětí svobody	33	40	25	26	40	27	42
	14,5%	17,5%	12,6%	14,1%	18,6%	17,4%	21,5%
Trestní opatření nepodmíněného odnětí svobody	3	1	1	0	2	2	2
	2,7%	0,8%	0,7%	0%	1,4%	1,6%	1,6%
Podmíněné odsouzení	189	174	165	159	167	140	149
	82,9%	76,3%	83,3%	85,9%	77,7%	90%	76,4%
Trestní opatření podmíněného odsouzení	67	76	95	109	86	71	82
	60,4%	63,9%	69,3%	66,9%	58,5%	55,9%	64,6%
Podmíněné odsouzení s dohledem	20	25	24	14	24	14	19
	8,8%	11%	12,1%	7,6%	11,2%	9%	9,7%
Trestní opatření podmíněného odsouzení s dohledem	6	4	4	8	13	7	6
	5,4%	3,4%	2,9%	4,9%	8,8%	5,5%	4,7%
Obecně prospěšné práce	1	0	0	1	0	1	2
	0,4%	0%	0%	0,5%	0%	0,6%	1%
Trestní opatření obecně prospěšných prací	1	1	0	0	0	1	1
	0,9%	0,8%	0%	0%	0%	0,8%	0,8%
Peněžitý trest	0	0	0	0	0	0	0
	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%
Peněžitá opatření	0	0	0	0	0	0	0
	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%

Zdroj: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html+vlastni-procentualni-vypocty>

I mladiství pachatelé byli nejčastěji sankcionováni trestním opatřením podmíněného odsouzení, které v každém roce sledovaného období vždy představovalo více než polovinu z ukládaných sankcí. Oproti dospělým však druhé místo patri-

lo trestnímu opatření podmíněného odsouzení s dohledem a teprve za ním pak bylo ukládáno trestní opatření nepodmíněného odnětí svobody, jehož procentuální podíl nikdy nepřesáhl hranici 3%. V roce 2018 dokonce nebyla tato sankce uložena ani jednomu z odsouzených mladistvých.

3. SROVNÁNÍ ZPŮSOBŮ SANKCIONOVÁNÍ VYBRANÝCH TRESTNÝCH ČINŮ S LÉTY 2008–2014

Jak již bylo zmíněno v úvodu, cílem tohoto příspěvku je zjistit, zda rozhodnutí českých soudů pro mládež v otázce sankcionování mladistvých pachatelů za vybraná provinění zaznamenala od roku 2015 nějaký výraznější posun ve smyslu přiklonění se k aplikaci ustanovení § 3 odst. 2 ZSM, a to ve srovnání se statistickými údaji z let 2008–2014.

V případě provinění loupeže i nadále platí, že tato je primárně postihována trestním opatřením podmíněného odsouzení. Následně pak soudy přistupovaly k ukládání trestního opatření nepodmíněného odnětí svobody a podmíněného odsouzení s dohledem. V případech dospělých odsouzených opět nedošlo k žádné změně. Nejčastěji ukládaným trestem byl nepodmíněný trest odnětí svobody, následovalo podmíněné odsouzení a podmíněné odsouzení s dohledem. Struktura ukládaných sankcí vystihuje závažnost tohoto trestného činu, kdy nepřichází do úvahy ukládání jiných alternativních trestů.¹¹ Stejně jako v letech 2008–2014 lze zaznamenat anomálii spočívající v ukládání trestu/trestního opatření obecně prospěšných prací.

V případě provinění krádeže nedošlo oproti letům 2008–2014 k žádné změně na pozici dvou nejčastěji ukládaných opatření, kterými i nadále zůstalo primárně trestní opatření podmíněného odsouzení následované obecně prospěšnými pracemi. Pokud se týká trestního opatření nepodmíněného odnětí svobody, pak

¹¹ Pojem alternativní trest není v rámci TrZ nikde vymezen. Odbornou literaturou je pak tento pojem definován jako trest nespojený s nepodmíněným odnětím svobody (viz např. ŠÁMAL, Pavel a kol. *Trestní zákoník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2023, s. 1011, JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 8. vydání. Praha: Leges, 2022, s. 397). Výhody alternativních trestů spočívají v tom, že s nimi nejsou spojena negativa nepodmíněného trestu odnětí svobody (neodchází k přetrhání vazeb odsouzeného, k jeho izolaci) a rovněž nejsou tolik finančně nákladné jako výkon nepodmíněného trestu odnětí svobody.

bylo v letech 2015–2021 pokračováno v trendu nastoleném v roce 2013, kdy procentuální podíl ukládání tohoto opatření poklesl a naopak vzrostl podíl podmíněného odsouzení s dohledem (Ščerba a Coufalová, 2016, s. 227). U dospělých odsouzených naopak došlo ke změně v poměru ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody a podmíněného odsouzení, kdy první z jmenovaných zaujal v roce 2019 primární pozici. V letech 2008–2018 bylo vždy nejčastěji ukládaným trestem podmíněné odsouzení.

Postih provinění maření úředního rozhodnutí a vykazání vykazuje v první polovině sledovaného období poměrně netypický jev, a to ukládání přísnější sankce než je tomu u dospělých pachatelů tohoto trestného činu. V letech 2015–2017 přistupovaly soudy pro mládež primárně k ukládání trestního opatření nepodmíněného odnětí svobody. V následujícím období však zaujímá první místo co do četnosti ukládání již trestní opatření podmíněného odsouzení (vyjma roku 2019, kdy podíl obou sankcí byl stejný). U dospělých pachatelů byl pak vývoj přesně opačný. V prvních třech letech sledovaného období převládalo ukládání podmíněného odsouzení a teprve od roku 2018 dochází k sankcionování primárně nepodmíněným trestem odnětí svobody. Při srovnání údajů z let 2008–2014 však zaznamenáme praktickou shodný vývoj (Ščerba a Coufalová, 2016, s. 228–229). Odlišným rysem sankcionování maření úředního rozhodnutí a vykazání oproti letům 2008–2014 však je výrazný nárůst ukládání peněžitých trestů, kdy od roku 2018 již v aplikační praxi převládlo ukládání právě tohoto druhu trestu nad trestem obecně prospěšných prací.

V případě sankcionování trestného činu/provinění nedovolené výroby a jiného nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy se i v nyní sledovaném období potvrdil stejný trend, jako tomu bylo v letech 2008–2014, totiž, že struktura ukládaných trestů dospělým pachatelům tohoto trestného činu je výrazně odlišná od struktury trestních opatření ukládaných mladistvým (Ščerba a Coufalová, 2016, s. 229–230). Zatímco u dospělých pachatelů zaujímá co do četnosti ukládání druhé místo nepodmíněný trest odnětí svobody, trestní opatření nepodmíněného odnětí svobody bylo ukládáno ve zcela nepatrné míře, popř. k jeho uložení nedošlo ani v jednom případě.

Struktura sankcí ukládaných mladistvým za provinění výtržnictví v období let 2015–2021 se fakticky nijak neodlišuje od období let 2008–2014. Pokud se týká ukládání peněžitého opatření, pak nedošlo k nijak zásadní změně, tak jako tomu bylo v případech ukládání peněžitého trestu dospělým pachatelům, který je od roku 2018 druhým nejčastěji ukládaným trestem za výtržnictví.

U provinění porušování domovní svobody bylo v letech 2015–2020 pokračováno v trendu ukládání trestního opatření podmíněného odsouzení s dohledem jako třetí nejčastěji ukládané sankce za toto provinění. Údaje za rok 2021 však ukázaly na zvýšení četnosti ukládání trestního opatření nepodmíněného odnětí svobody právě na úkor podmíněného odsouzení s dohledem, což je opakováním situace z let 2008–2012.

Sankcionování provinění ublížení na zdraví nevykázalo pro období let 2015–2021 žádné odlišnosti od údajů sledovaných v letech 2008–2014. I nadále je pořadí ukládaných opatření následující: podmíněné odsouzení, obecně prospěšné práce, podmíněné odsouzení s dohledem. Nicméně v rámci statistických údajů ohledně procentuálního podílu jednotlivých uložených sankcí lze zaznamenat určitý vývoj. Trestní opatření podmíněného odsouzení v období 2015–2021 nikdy nepřesáhlo 50% podíl, tak jako tomu bylo v letech 2012–2014. Výrazným způsobem došlo k poklesu u trestního opatření obecně prospěšných prací. Zatímco v letech 2008–2014 se jeho četnost ukládání pohybovala v rozmezí 14,6%–27,3% (Ščerba a Coufalová, 2016, s. 236), v období let 2015–2021 se jednalo již jen o 9,1%–11,3%. V případě trestního opatření nepodmíněného odnětí svobody došlo v letech 2020 a 2021 opětovně k nárůstu jeho ukládání, a to až na 4,7%.

Sankcionování pohlavního zneužití statisticky nevykazuje fakticky žádné zásadní odlišnosti v obou sledovaných obdobích. Oproti předchozímu období však docházelo častěji k ukládání nepodmíněného odnětí svobody. Pouze v roce 2018 nebyl statisticky vykázan ani jeden odsouzený mladistvý, kterému by byla tato sankce uložena. Stejně jako tomu je u loupeže, tak i v případě pohlavního zneužití lze v katalogu ukládaných sankcí zaznamenat uložení trestu/trestního opatření obecně prospěšných prací. Znovu si tedy můžeme položit otázku, zda se jedná jen o chybu ve vykazování, nebo zda soudy skutečně v těchto případech porušily zákon.

ZÁVĚR

Jednou z myšlenek, na kterých je ZSM vybudován, je preference zvláštních způsobů řízení a opatření obnovujících narušené sociální vztahy a přispívajících k předcházení protiprávním činům před trestními opatřeními.¹² Trestní opatření tedy představují v systému postihu protiprávního jednání mladistvého tzv. ultima ratio. K jejich ukládání by měly soudy pro mládež přistupovat teprve tehdy, kdy se jako neefektivní a neúčelné jeví vyřizovat trestní věci této kategorie pachatelů prostřednictvím např. odklonů, popř. uložením výchovných či ochranných opatření. S nabytím účinnosti ZSM se po mnoha desítkách let musela česká aplikační praxe vypořádat s potřebou přistupovat k mladistvým delikventům výrazně odlišným způsobem, než jak byla doposud zvyklá. Snad ani zákonodárce sám nemohl očekávat, že orgány činné v trestním řízení participující na trestních řízeních vedených proti mladistvým pachatelům budou schopny téměř okamžitě efektivně využívat a aplikovat specifické postupy, které do právního řádu České republiky ZSM vnesl. Rokem 2023 však ZSM vstoupil již do dvacátého roku své účinnosti. Tento časový horizont se zdá být dostatečně dlouhý na to, aby se česká praxe s novým právním předpisem vypořádala a naplňovala tak cíle, kterých mělo být přijetím nové právní úpravy dosaženo. Bohužel je třeba konstatovat, že tomu tak není. I nadále platí, že provinění mladistvých jsou ve značně míře postihována primárně právě uložením některého z trestních opatření. U řady provinění je jejich postih téměř identický s tím, jaké tresty jsou ze strany soudů ukládány dospělým pachatelům. V případě trestného činu maření úředního rozhodnutí a vykázání byl po několik let dokonce postih mladistvého v porovnání s dospělým přísnější, neboť byl primárně sankcionován trestním opatřením nepodmíněného odnětí svobody. V rámci vybraných trestných činů se však v tomto směru jednalo o ojedinělý případ. Stejně jako v předchozím sledovaném období, tak i nyní vykazují statistické údaje informace o uloženém trestu/trestním opatření obecně prospěšných prací i u těch činů, za které tuto sankci vzhledem k jejich závažnosti uložit nelze (loupež, pohlavní zneužití). Výrazné změny ve smyslu nárůstu celkového počtu uložení dosáhlo u řady trestných činů (např. u krádeže, výtržnictví či ublížení na zdraví) ukládání peněžitého trestu. Tento trend se však současně

¹² § 3 odst. 2 ZSM

neprojevili u peněžitého opatření, kdy jeho využívání je spíše sporadické. Nicméně je třeba konstatovat, že tento jev je jen logickým vyústěním zákonných podmínek pro ukládání peněžitého opatření mladistvým pachatelům. Peněžité opatření je totiž možné uložit tehdy, je-li mladistvý výdělečně činný nebo jeho majetkové poměry uložení takového trestního opatření umožňují (§ 27 odst. 1 ZSM).

LITERATURA

HRUŠÁKOVÁ, M. a ŽATECKÁ, E. (2015). *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7478-848-2.

HULMÁKOVÁ, J. (2013). *Trestání delikventní mládeže*. Vyd. 1. Praha: C. H. Beck. ISBN 978-80-7400-450-6.

KOVÁŘOVÁ, Daniela (2006). Ochranná opatření pro mladistvé. *Právo a rodina*, 8(8), s. 1–4. ISSN 1212-866X.

KOVÁŘOVÁ, D. (2006). Trestní opatření ukládaná mladistvým. *Právo a rodina*, 8(6), s. 1–5. ISSN 1212-866X.

KOVÁŘOVÁ, D. (2006). Výchovná opatření pro mladistvé. *Právo a rodina*, 8(9), s. 1–4. ISSN 1212-866X.

KRATOCHVÍL, V. (2017). Přeměna ochranné výchovy na ústavní výchovu. *Státní zastupitelství*, 15(1), s. 47–49. ISSN 1214-3758.

PŘEHLEDY STATISTICKÝCH LISTŮ, portál Statistika a výkaznictví (2021). Přehled statistický listů. [online]. [cit. 2023-09-11]. Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>

SCHEINOST, M. a kol. (2021). *Analýza trendů kriminality v České republice v roce 2020*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. [online]. [cit. 2023-07-11]. ISBN 978-80-7338-196-7. Dostupné z: http://www.ok.cz/iksp/docs/470_Analyza_trendu_kriminality_v_Ceske_republice_v_roce_2020.pdf

SCHEINOST, M. a kol. (2015). *Trestní sankce – jejich uplatňování, vliv na recidivu a mediální obraz v televizním zpravodajství*. Teoretické a trestněpolitické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. ISBN 978-80-7338-148-6.

SOTOLÁŘ, A. a H. VÁLKOVÁ (2013). Trestní právo mládeže po deseti letech: úspěchy, překážky a výzvy. *Státní zastupitelství*, 11(3), s. 7–16. ISSN 1214-3758.

SOTOLÁŘ, A. (2006). K probačním programům v systému soudnictví ve věcech

mládeže. *Trestněprávní revue*, 5(12), s. 373–378. ISSN 1213-5313.

SOTOLÁŘ, A. (2004). K probačnímu dohledu nad mladistvými a dětmi mladšími patnácti let. *Trestněprávní revue*, 3(12), s. 356-357. ISSN 1213-5313.

ŠÁMAL, P. a kol. (2004). *Zákon o soudnictví ve věcech mládeže*. Praha: C. H. Beck. ISBN 80-7179-829-0.

ŠČERBA, F. a B. COUFALOVÁ (2016). *Efektivita sankcionování mladistvých*. Praha: Leges. ISBN 978-80-7502-131-1.

ŠČERBA, F. (2015). K německé právní úpravě sankcionování mladistvých. *Trestní právo*, 19(1), s. 12–19. ISSN 2788-3787.

ŠČERBA, F. (2005). Sankcionování mladistvých. *Kriminalistika*, 38(2), s. 133–143. ISSN 1210-9150.

VYUŽITÁ LEGISLATIVA

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších právních předpisů

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších právních předpisů

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších právních předpisů

JUDr. Bronislava Coufalová, Ph.D.

Katedra trestního práva Právnické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci

Email: bronislava.coufalova@upol.cz